

Денис ХРИПУНОВ
аспірант кафедри
адміністративно-правових дисциплін
та публічного управління
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна)

ВПЛИВ КОРУПЦІЇ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Корупція (від лат. corrumpere – псувати) – це негативне суспільне явище, яке проявляється в злочинному використанні службовими особами, громадськими і політичними діячами їхніх прав і посадових можливостей з метою особистого збагачення. Боротьба з корупцією по суті полягає у зміні суспільних відносин, які сприятливі для її існування, на суспільні відносини, в яких вона існувати не може. Сприятливими для існування корупції є приватна власність і забюрократизованість системи державного правління. Дієвими підсилювачами боротьби з корупцією є заходи боротьби з корупціонерами.

Найчастіше термін «корупція» застосовують щодо бюрократичного апарату та політичної еліти. Характерною ознакою корупції є конфлікт між діями посадової особи та інтересами її працедавця або конфлікт між діями виборної особи й інтересами суспільства. Багато видів корупції аналогічні шахрайству, що здійснює посадова особа, та належать до категорії злочинів проти державної влади.

До корупції може бути схильна будь-яка людина, що володіє дискреційними повноваженнями – повноваженнями щодо розподілу якихось ресурсів, що їй не належать, на свій розсуд (чиновник, депутат, суддя, співробітник правоохоронних органів, адміністратор, екзаменатор, лікар тощо). Головним стимулом до корупції є можливість отримання економічного прибутку (ренти), пов'язаного з використанням владних повноважень, а головним стримувальним чинником – ризик викриття і покарання.

В Україні корупція не повною мірою розглядається як один із найважливіших факторів, що загрожує національній безпеці держави, негативно впливаючи на ефективність управління з боку державних органів, підриваючи довіру народу до влади. Звичайно, незаперечним є факт, що найбільшим ризиком для будь-якої країни є втрата державності. І це, поза розумним сумнівом, не є перебільшенням, адже, якщо вплив корупції на ключові сфери є визначальним, якщо корупційні способи вирішення державних справ стають домінуючими, тоді держава стає приреченою.

Наслідками корупції можуть бути: втрата країною політичних та економічних позицій на міжнародній арені; погіршення її іміджу; перешкоди у вступі в авторитетні та престижні міжнародні організації або виключення з них; міжнародна ізоляція та застосування міжнародних санкцій; скорочення чи навіть повне припинення зовнішніх інвестицій. Зрештою, країна з високим рівнем корупції «котиться» на узбіччя світового розвитку.

Наслідки від корупції всередині країни є руйнівними і небезпечними, передусім у соціальній сфері, де поглиблюється соціальна нерівність громадян, збільшується соціальна напруга в суспільстві.

Корупція та корупційна злочинність на сучасному етапі державотворення стають не лише одним з основних джерел соціальної напруженості в суспільстві, а й перешкодою на шляху здійснення соціально-політичних та економічних реформ, а отже, реалізації життєво важливих інтересів України загалом. З огляду на складність корупції, її масштабність та надзвичайну різноманітність проявів цей феномен постає як безпосередня загроза національній безпеці. На державному рівні корупція прямо або опосередковано визнається однією з реальних загроз національній безпеці України у наступних основних сферах:

- 1) державної безпеки – через поширення корупції в органах державної влади та зрощення бізнесу і політики;
- 2) внутрішньополітичній – через порушення з боку органів державної влади та органів місцевого самоврядування Конституції України і законів України, прав і свобод людини і громадянина;
- 3) економічній – через переважання в діяльності управлінських структур особистих, корпоративних, регіональних інтересів над загальнонаціональними.

Водночас, як свідчить практика, корупція є реальною загрозою національній безпеці України і в інших сферах, таких як: зовнішньополітична, науково-технологічна, воєнна, соціальна, гуманітарна, екологічна, інформаційна тощо.

В умовах агресії з боку інших держав особливу загрозу становить корупційний вплив (як прямий зовнішній вплив, так і завуальований, що здійснюється через внутрішніх агентів) на військову безпеку держави, наслідком чого є зростання воєнних видатків держави (через «зайві» витрати в сфері купівлі та продажу зброї або укладання завідомо не вигідних чи нереальних контрактів щодо озброєння збройних сил тощо), розпродаж зброї і військового обладнання, завідомо невдалі «спроби» реформування різних галузей оборонної сфери та доведення до занепаду збройних сил окремими корумпованими посадовцями тощо.

Корупція в секторі безпеки є однією з ключових загроз національній безпеці. Адже недобросовісність та корумпованість людей в погонах підбивають рівень довіри суспільства і міжнародних інституцій до усього силового блоку України, не дозволяють ефективно забезпечувати безпеку громадян, загрожують демократичному врядуванню та фундаментальним принципам існування держави у сучасному світі, а отже, посилюють внутрішню вразливість держави від впливу потенційних викликів безпеці.

Крім того, корупція підбиває ефективність і економічність збройних сил, стосується співробітників всіх рівнів сектора безпеки і оборони і може виражатися в таких формах, як: крадіжка, вимагання, хабарництво і кумівство. Чинники, такі як: відсутність прозорості (культура секретності), оперативна терміновість, відсутність механізмів контролю та відсутність адекватних правил і нормативів, можуть створити атмосферу, схильну до корумпованої поведінки фінансових та інших джерел.

Як показує практика, саме державний сектор безпеки є особливо вразливим для різного роду корупційних махінацій внаслідок, передусім, своєї «закритості» від прямого громадського та парламентського контролю, а також обмеженого доступу до інформації щодо життєдіяльності останнього. А тому вкрай важливо, щоб будь-які дії керівників структур сектора безпеки, які є потенційно корупційно небезпечними, були максимально прозорими, прогнозованими, ефективними та адекватними.

Удосконалюючи систему протидії корупції в Україні, доцільно враховувати міжнародний досвід боротьби з корупцією в секторі безпеки, який може бути ефективно використаний і в нашій країні. Тому коротко розглянемо досвід боротьби з корупцією в деяких країнах світу.

У США корупціонерам загрожує тюремне ув'язнення до 15 років або штраф, розмір якого утричі перевищує розмір хабаря. Штраф та позбавлення волі чекає на чиновників-корупціонерів у Казахстані, Франції та Данії. У Португалії чиновникам-корупціонерам загрожує до 8 років в'язниці, в Польщі – від 10 до 12 років позбавлення волі, в Канаді – до 14 років в'язниці. В Італії чиновників за корупційні злочини можуть посадити на 4–12 років, конфіскувати в них майно і заборонити займати посади в системі держслужби. Аналогічне покарання, тільки з іншими тюремними термінами, передбачене в Німеччині, Фінляндії. У Великій Британії за корупційні злочини карають позбавленням волі на строк до 7 років, а також позбавленням права займати державні посади на 7 років. У Китаї за корупцію можна потрапити до в'язниці на 10–12 років або довічно, а за корупцію в особливо великих розмірах – якщо сума крадіжки або хабаря перевищує 3 млн юанів – передбачена смертна кара. У Таїланді серед покарань – також тюремне ув'язнення на 5–20 років, за злочини в особливо великих розмірах – смертна кара. У В'єтнамі смертну кару застосовують, якщо сума розкрадань перевищує 500 млн донгів, а сума хабаря складає понад 300 млн. В ОАЕ та Саудівській Аравії чиновників-корупціонерів саджають у в'язницю довічно, в окремих випадках можуть і руки відрубати. В Ірані за корупцію – або смертна кара, або відрубання рук.

Проте головний рецепт у здолатті корупції – не репресії, а цілий комплекс системних заходів, включно з підвищенням зарплат чиновникам (як в Сингапурі), пропагандою у ЗМІ й, головне, відмовою «простих громадян» брати участь в корупційних схемах.

Зараз в Україні йде війна, дуже багато людей виїхали за кордон. Переважно це жінки та діти – майбутнє нашої країни. Після закінчення війни вони повинні мати мотивацію повернутись до дому, в Україну, а це буде можливо лише за створення відповідних умов для відбудови і розвитку держави. Однією з таких головних умов є подолання корупції на всіх рівнях.

Отже, зважаючи на вищезазначене, сформулюємо основні пропозиції щодо ефективного попередження, запобігання та викорінення корупції в Україні:

1. Дієва антикорупційна стратегія повинна бути логічно вибудованою, цілісною системою, яка може складатися із взаємозалежних елементів, серед яких насамперед повинні бути: ефективне антикорупційне законодавство та його безвиняткове виконання; автономний (незалежний) спеціальний державний орган із боротьби з корупцією; сталий економічний розвиток країни; нетерпимість корупції з боку населення, залучення його до участі у реалізації державної антикорупційної політики;

2. З урахуванням того, що корупцію в Україні слід усвідомлювати як загрозу національній безпеці, необхідно переглянути та скоригувати антикорупційну стратегію України;

3. Важливим є забезпечення постійного антикорупційного моніторингу найуразливіших у плані корупції ділянок, в тому числі сектора безпеки, запровадження процедури регулярної перевірки на доброчесність та моніторингу способу життя державних службовців та посадових осіб керівної ланки сектора безпеки, зокрема шляхом співставлення їхнього способу життя із задекларованими майном і статками, а також запровадження якісно нової системи рекрутингу кадрів силових структур;

4. Слід звернутися за досвідом розвинених країн, котрий свідчить, що антикорупційне законодавство повинно передбачати найсуворіші покарання за корупційні злочини, дорівнюючи корупцію до державної зради, максимально великі штрафи і терміни ув'язнення, заборону професійної діяльності на майбутнє, позбавлення пенсії та соціальних пільг, а конфіскація коштів та майна, набутих злочинним шляхом, відбувається незалежно від їхнього кінцевого власника тощо, при цьому відповідальність за вчинення корупційних діянь є невідворотною і не має строку давності;

5. Максимально широке оприлюднення, прозорість та комп'ютеризація окремих процесів прийняття управлінських рішень, у тому числі в секторі безпеки (насамперед щодо бюджетного планування, державних закупівель, аудиту, добору, атестації та призначення керівних кадрів), дозволить вивести їх із зони корупційних ризиків, а також позитивно позначиться на загальному іміджі силових структур;

6. Варто створити стандарти та норми (або регулятори етики) – принципи та механізми, які визначатимуть дії органів державної влади і місцевого самоврядування, їхніх керівників та посадових осіб (закони, кодекси етики тощо). Діяльність цих органів має бути максимально повно і точно визначена, врегульована, регламентована, з тим щоб упередити можливість з будь-яких причин завдати шкоди особі, суспільству або державі;

7. Важливим є досягнення високого рівня патріотизму і професіоналізму державних службовців всіх ланок, які виявляються, зокрема, в їхній діяльності виключно в інтересах суспільства, а не окремих олігархічних кланів, і в умовах максимально допустимої відкритості, формування, розвитку та раціонального використання на всіх управлінських рівнях кадрів з високим рівнем моральної культури, здатних компетентно і відповідально виконувати управлінські функції, впроваджувати новітні технології, сприяти інноваційним процесам відповідно до потреб розвитку держави.

1. Мельник М. І. Корупція: сутність, поняття, заходи протидії : монографія. Київ : Атіка, 2001. 304 с.

2. Фердман Г. П. Корупція як одна з головних загроз національній безпеці України. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія : Публічне управління та адміністрування. 2024. Т. 35 (74). № 1. С. 201–205.

3. Нинюк М., Нинюк І. Корупція як фактор загрози національній безпеці та суспільному ладу України. *Історико-правовий часопис*. 2015. № 2 (6). С. 71–76.

4. Розвиток культурного потенціалу державних службовців в Україні: наук. праці / за заг. ред. В. А. Ребкала. Київ ; Житомир : Полісся, 2002. 244 с.

5. Шайо А. Клієнтизм та здирство: корупція в перехідному періоді // Політична корупція перехідної доби: Скептичний погляд / за ред. С. Коткіна та А. Шайо. Київ : К.І.С., 2004. 440 с.